

A helyi önkormányzatok eladósodásával járó kamatfizetési kötelezettség változása az ezredforduló után hazánkban és a visegrádi országokban

Dr. Csiszárík-Kocsir Ágnes

Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar

Gazdaság- és Társadalomtudományi Intézet

kocsir.agnes@kgk.uni-obuda.hu

Absztrakt: A helyi önkormányzati eladósodás minden országban problémát jelent, akárcsak a központi kormányzat eladósodása. A válság miatti forráscsökkenés, a válság hatásainak kezelése megterhelte a helyi és a központi kormányzatokat egyaránt. Az alrendszerek eladósodása megugrott, így mozgásterüket évekre behatárolták ezzel. Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a helyi önkormányzatok eladósodásával járó terhek növekedését az ezredforduló után a négy visegrádi ország példáján keresztül.

Kulcsszavak: kamatterhek, önkormányzati eladósodás, adósságállomány

1 Szakirodalmi áttekintés

Napjainkban a híradások egyre gyakrabban számolnak be a gazdasági szereplők aggasztó mértéket öltő eladósodásáról és adósságállományáról, melyet a magas munkanélküliségi ráta tovább súlyosbított (Lazányi, 2013) Ennek a folyamatnak a 2008-ban robbant pénzügyi válság kissé gátat szabott. A pénzügyi válság hatására a lakosság fogyasztási szokása is megváltozott, döntésük, preferencia rendszerük jelentősen átalakult. (Fodor et.al, 2010.) A keresleti oldal módosulása, a fogyasztók szokásrendszerének differenciálódása egyes szolgáltatásalternatíváknak, szektoroknak kedvező, míg másoknak kedvezőtlen piaci körülményt teremtett. (Fodor – Medve 2012.)

Számos neves önkormányzati szektorral foglalkozó szakértő már évekkkel ezelőtt jelezte a probléma súlyosságát, azonban érdemi lépés ennek megakadályozására vagy szabályozására eddig még nem született. Az Állami Számvevőszék

Kutatóintézetében, Vigvári Andás által 2009 januárjában készült tanulmány a helyhatóságok pénzügyi kockázatait három csoportra bontva elemezte. Vigvári (2009) a pénzügyi kockázatok tekintetében megkülönbözteti:

- a forráshiány kockázatát: a központi finanszírozás elégtelensége kapcsán,
- a likviditás hiány kockázatát: a követelések és a kötelezettségek időbeli eltérése miatt,
- a bonitáshiány kockázatát: amikor a helyhatóság a vállalat kötelezettségeinek nem tud eleget tenni.

A három felsorolt kockázati tényező mindegyike jelentős, és jelen lévő tényező, azonban a bonitáshiány kockázata az, mely jelenleg a leginkább figyelemre méltó az önkormányzatok által kibocsátott kötvények türelmi idejének lejárta miatt. A PwC tanulmánya több évre visszamenőleg elemezte a helyhatóságok helyzetét 2010-ben (Portfolio.hu [2010], Kiss [2010]). A tanulmány fokozottan felhívja a figyelmet az önkormányzati szektor által kibocsátott kötvényállomány egy részének törlesztési kockázataira, mivel az „első körben”, 2007-ben és 2008-ban, a kötvény kibocsátási boom kezdetekor kibocsátott kötvények törlesztése éppen ez év második felében kell, hogy elkezdődjön. Ám az elmúlt évek finanszírozást érintő megszorításai miatt ezek fedezete sok esetben egyelőre láthatatlan. Az önkormányzatok egy részének „bedőlése” óriási kockázatot jelent a gazdaság számára, mivel egy esetleges fizetésképtelenség esetén problémás lesz a közfeladatok ellátása, meginoghat a szektorba vetett bizalom a bankok részéről, de gátat szabna a jövőbeni fejlesztéseiknek, sőt a jövőjüknek is.

Az önkormányzati hitelállomány a rendszerváltást követően az éves költségvetés alig 1%-a körül mozgott (Keményné, 2005), majd alig tizenöt év elteltével ez az arány már meghaladta az 5%-ot is. A 3200 önkormányzat több mint felénél alacsony a hitelállomány, így a nagyobb, városi önkormányzatokat jellemzi elsősorban az idegen forrás bevonás. A kisebb önkormányzatok hitelfelvétele többnyire likviditási célú, és a nagyobb, anyagilag erősebb önkormányzatok vesznek fel beruházási hiteleket.

A hitelképesség fontos kérdés hazánkban, mivel az állam nem vállal garanciát az önkormányzatok hitelei után, sőt nem is jegyzi ellen azokat, biztosítva ezzel a teljes helyhatósági autonómiát (Bernáth-Jókay-Szmetana, 1999). Az önkormányzati hitelfelvételnek pedig csak a korrigált saját bevétel szab határt, mely számos önkormányzatnál valódi korlát, sőt kizáró tényező is egyben.

A beruházások finanszírozásánál az önkormányzatok két alapmegoldást követhetnek (Kopányi – Vigvári, 2003):

- Pay-as-you-go (folyó finanszírozás): ez esetben a tervezett fejlesztéseket a folyó bevételek finanszírozzák, ami óriási terhet ró az aktuális költségvetésre. A beruházások – mivel hosszú távúak – azonban nem csak egy generáció igényeit szolgálják (oktatási, egészségügyi

beruházások), ezért igazságtalanok az egyszerre jelentkező terhek. Ezen indok miatt alakult ki a másik modell, mely a

- Pay-as-you-use (külső forrásbevonás): mely a banki eszközök alkalmazására épít, elosztva a terheket projekt hasznait élvező generációk között.

2 Anyag és módszer

Jelen tanulmány célja, hogy összehasonlítsa a Visegrádi négyek országcsoport tagjai önkormányzatainak helyzetét az önkormányzati adósságra rakódó kamatterhek fizetése alapján. . Korábbi kutatások alapján (Szigeti, 2005) a V4 tagállamok számos közös gazdasági jellemzővel rendelkező csoportot alkotnak az unión belül, ezért választottam ezt a dimenzióját a vizsgálatnak. Az elemzés során az Eurostat adatait használtam fel 2000 és 2012 között. Az elemzés készítésekor a 2013-as értékek még nem voltak elérhetőek, így a tanulmányban 13 év adataiból vontam le a következtetéseket.

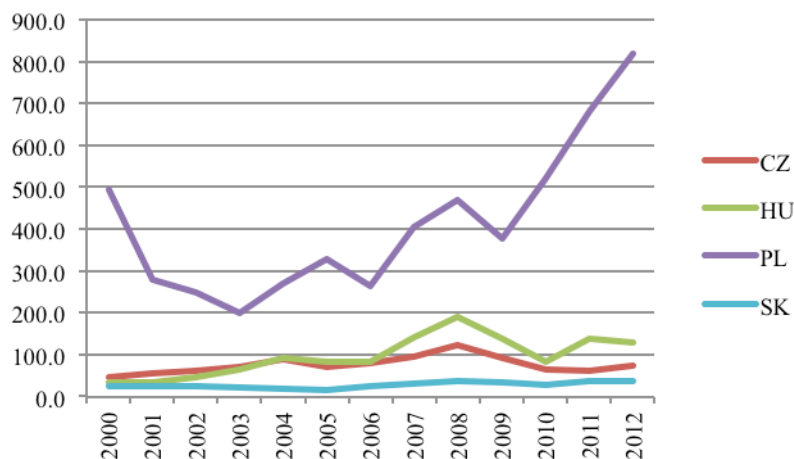
3 Eredmények

A helyi önkormányzatok eladósodása minden országban hatalmas problémát jelent. A felelősség delegálásával járó feladatszám növekedés a forrásigényt is növelte. Ezt a forrásszükségletet a központi kormányzat nem fedezte, így a helyhatóságok a szükséges forrásokat idegen tőkeelemekkel pótolták. Ezt a magatartást sok esetben az önkormányzati hitelfinanszírozás központi kontrollja önmagában nem tudta megakadályozni (Kovács, 2009).

Jelen tanulmány célja, bemutassa az önkormányzati eladósodás problémáját a kamatfizetés terheink keresztül. A kamatfizetési kötelezettségek összehasonlítása mellett azért döntöttem, mert számos olyan idegen forrás és konstrukció létezik, ahol a tőke törlesztésének terhe nem azonnal, azaz nem a folyó évben, hanem később, akár évek múltán jelentkezik csak. Az elemzést az Eurostat adatai alapján készítettem, és a kamatfizetési terheket összegében valamint lakosonként vizsgáltam.

Az 1. ábrán a kamatterhek összege látható. Az ábra alapján megállapítható hogy az lengyel önkormányzati szektor az, amely a leghektikusabb és a legnagyobb kamatterheket viseli. Elmondható az is, hogy az ország kamatterhei az ezredfordulót követően jelentős mértékben, kevesebb mint a felére csökkentek három év alatt, azonban utána rohamos növekedésnek indultak. Míg Szlovákiára a vizsgált évek tekintetében átlagosan 26,9 millió eurónyi kamatteher jut évente,

addig Csehországra közel ezen érték háromszorosa (76,1 millió euro), Magyarországra közel négyszerese (96,1 millió euro), és Lengyelországra pedig egy rekord érték, azaz 411,7 millió euro jut éves szinten a tizenhárom év átlagában.

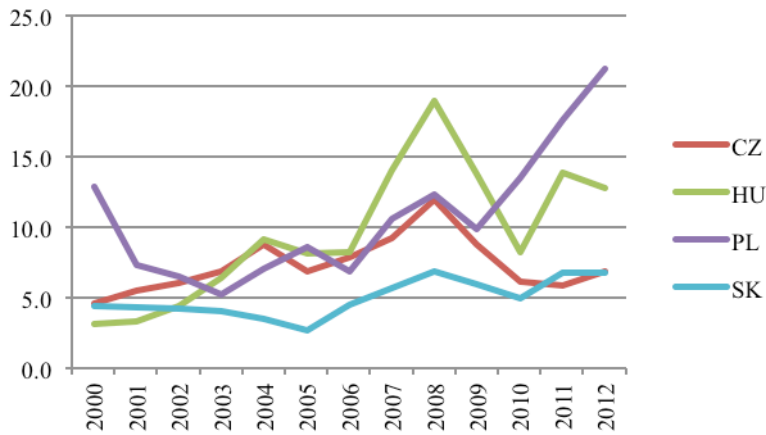
1. ábra

A V4 országok helyi önkormányzatai által fizetendő kamatok értéke 2000 és 2012 között
(adatok millió Euróban)

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés (letöltve: 2013.12.21.).

A kamatterhek összegükben azonban önmagukban nem sokat árulnak el az adott országról, hiszen a terhek jelentősen függenek az önkormányzatok méretétől, de a lakosság számától is ugyanúgy. Ezért célszerű megvizsgálni az egy lakosra jutó kamatterhek mértékét is. Ha így vizsgáljuk a kamatterhek nagyságát, akkor már nem olyan kirívó a lengyel adat, mint az előző ábra esetében. Ha megvizsgáljuk az egy lakosra jutó adatokat, akkor ismét Szlovákia első helyezése tűnik fel (átlagban 5 euro lakosonként). Szlovákiát ismét Csehország követi 7,3 Euróval lakosonként, majd a sorban a harmadik Magyarország (9,6 euro), és végül ebben az olvasatban a lengyel 10,7 Eurós adat már nem is annyira kirívó a vizsgált évek átlagában.

A helyi önkormányzatok eladósodásával járó kamatfizetési kötelezettség változása az ezredforduló után hazánkban és a visegrádi országokban

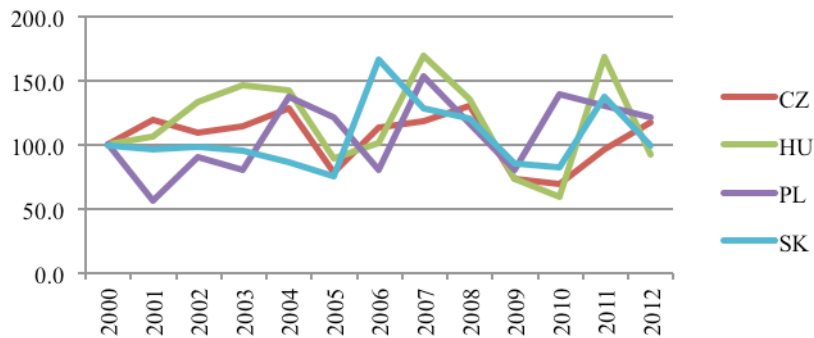

2. ábra

A V4 országok helyi önkormányzatai által fizetendő, egy főre jutó kamatok értéke 2000 és 2012 között (adatok millió Euróban)

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés (letöltve: 2013.12.21.)

A fizetett kamatok a vizsgált évek során nagyon változatos képet mutatnak, és hektikusan változnak. Ha az adatokat az előző évek átlagában vizsgáljuk, akkor Lengyelország kamatterhe átlagosan 7,9%-kal növekedett éves szinten. Ezt követően ismét a magyar adat a legmagasabb, 6,5%-kal, majd ismét Szlovákia (6,0%) és Csehország következik a sorban átlagosan 5,4%-os növekedéssel.

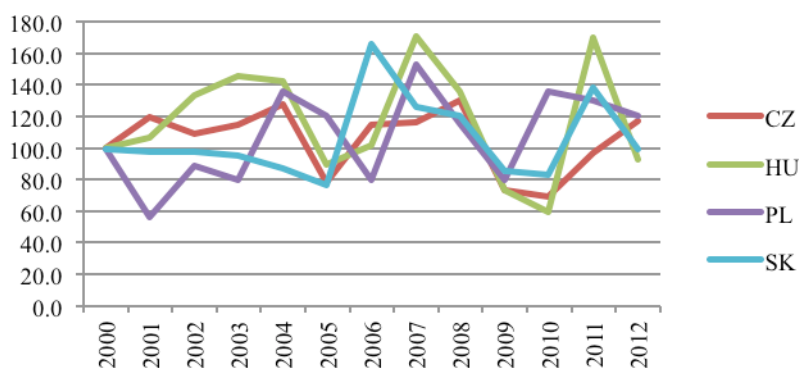

3. ábra

A V4 országok helyi önkormányzatai által fizetendő kamatok értékének változása 2000 és 2012 között (előző év = 100%)

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés (letöltve: 2013.12.21.)

A kamatterhek előző évhez mért változását célszerű megvizsgálni az egy főre jutó kamatterhek tekintetében is. Kis eltéréssel a sorrend ugyanaz. A lakosonkénti kamatteher változása ismét Lengyelország esetében a legmagasabb (7,8%), majd a magyar adat következik (6,8%) és végül jön Szlovákia (5,9%) és Csehország (5,2%). Az eltérések a lakosságszám változásában keresendők.

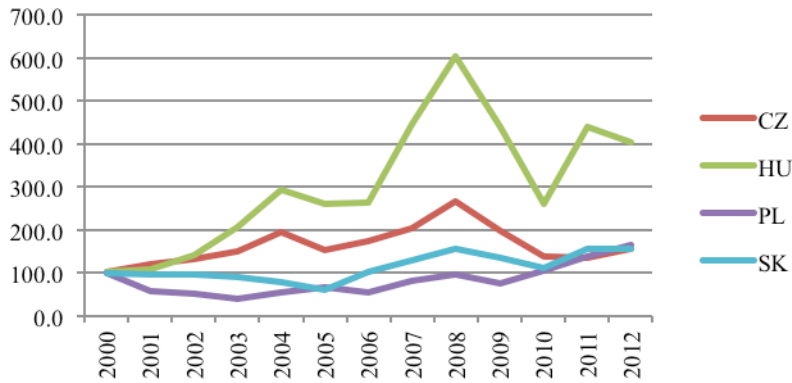
4. ábra

A V4 országok helyi önkormányzatai által fizetendő, egy lakosra jutó kamatok értékének változása
2000 és 2012 között (előző év = 100%)

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés (letöltve: 2013.12.21.)

A következő ábrán a kamatterhek 2000-es évhez mért változását láthatjuk. A helyzet merőben más, mint amit eddig tapasztaltunk. A relatíve a legnagyobb változást Magyarország produkálta, hiszen az önkormányzati szektor a kamatterheit több, mint a négyszeresére növelte a vizsgált évek alatt (403,5%). A lengyel adat sokkal kevésbé kiugró a fent leírtak ellenére. Lengyelország több, mint a másfélszeresére emelte a kamatterhek nagyságát (166,3%). Végül ismét Csehország (155,4%) és Szlovákia (154,2%) zárja a sort a legjobb helyezést elérve.

A helyi önkormányzatok eladósodásával járó kamatfizetési kötelezettség változása az ezredforduló után hazánkban és a visegrádi országokban

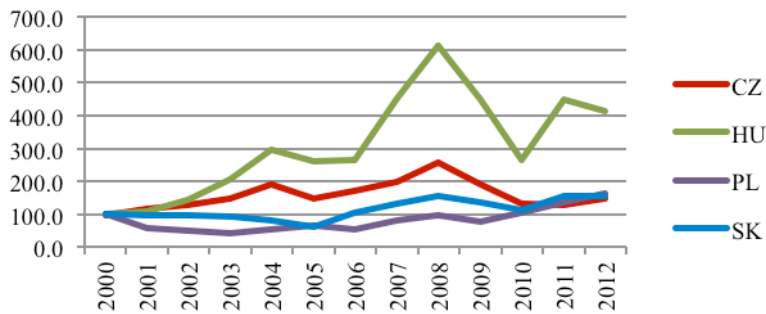

5. ábra

A V4 országok helyi önkormányzatai által fizetendő kamatok értékének változása 2000 és 2012 között (2000-es évi bázison)

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés (letöltve: 2013.12.21.)

Az egy főre jutó kamatterhek alapján a sorrend ugyanaz lesz, kismértékű eltéréssel ha a bázisévhez való változást vizsgáljuk. Magyarország az első ismét, mivel ezen ismérv alapján 412,9%-ra növelte az önkormányzati szektora a kamatterheit. A lengyel önkormányzatok hasonlóképpen 65,1%-kal fizetnek több kamatot, mint 2000-ben. A sorrend viszont Csehország és Szlovákia között megfordult, az előbbi javára. A cseh önkormányzatok fejenkénti kamatterhe a másfélszeresére (150%), a szlovák helyhatóságok terhe pedig 54,5%-kal növekedett a bázisévhez képest.

6. ábra

A V4 országok helyi önkormányzatai által fizetendő, egy lakosra jutó kamatok értékének változása 2000 és 2012 között (2000-es évi bázison)

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés (letöltve: 2013.12.21.)

4 Összefoglalás

A fent leírtak alapján elmondható, hogy egyetlen ország helyi önkormányzati szektorát sem kerülte el az eladósodás problémája, ahogy azt a kamatterhek is mutatják. A vizsgált négy visegrádi ország között azonban jelentős eltérések mutathatók. A terhek nagyságát vizsgálva kijelenthető, hogy a lengyel államháztartás kényszerül a legnehezebb terheket cipelni, azonban ha ezen értékek egy főre jutó nagyságát vizsgáljuk, akkor az országok között már nincsenek ilyen óriási különbségek. Nagyon beszédes, ha megvizsgáljuk a kamatterhek változását 2000-hez képest. Így a lengyel önkormányzatok előnye már elvész, sajnos Magyarország veszi át az első helyet. Ez jelentős problémát sejtet a háttérben, a helyi önkormányzatok forráshiányát, az állami finanszírozás elégtelen voltát, ami hosszú időre behatárolja a helyhatóságok mozgásterét a közeljövőben. A V4, illetve az Európai Unió önkormányzati szektora számára megoldást jelenthet a decentralizáció elvének - a likviditási és eladósodottsági problémák enyhítése miatt történő - átgondolása, vagyis területfejlesztéssel elsődlegesen az önkormányzatoknak lenne érdemes foglalkozniuk (Borzán, 2004).

Felhasznált irodalom

- [1.] Bernáth K.–Jókay K.–Szmetana Gy. (1999) Önkormányzatok és a tőkepiac. – HVG-ORAC. 117. – 127. oldal
- [2.] Borzán A. (2004): Interregionalizmus a dél-alföldi magyar-román határ mentén. Tessedik Sámuel Főiskola Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba
- [3.] Fodor M. – Gyenge B. – Horváth Á. (2011): A munkahelyi étkezés hazai fogyasztói piacának vizsgálata Gazdálkodás 2011. 4. évf. 5. sz
- [4.] Fodor M. – Medve A. (2012): Munkahelyi étkezés fogyasztói magatartásváltozása a gazdasági változások tükrében Vállalkozásfejlesztés a XXI. Században Tanulmánykötet Budapest
- [5.] Keményné Koncz I. (2005) Hitelképesek-e ma az önkormányzatok? IDEA Szakértői Tanulmányok, Budapest
- [6.] Kiss Roland (2010): Települések kutyaszorítóban, Vg.hu, 2010.05.14., <http://vg.hu/gazdasag/onkormanyzatok/telepulesek-kutyaszoritoban-315802>, letöltve: 2010.05.14.,
- [7.] Kopányi M. –Vigvári A. (2003) Az önkormányzati szektor forrásbevonó képességének növelésével kapcsolatos gazdaságpolitikai kérdések. – Pénzügyi Szemle. November. 1070. – 1088. oldal
- [8.] Kovács G. (2009) A helyi önkormányzatok hitelfinanszírozása: Korlátok nélkül? in Losoncz M. –Solt K. –Szigeti C. (szerk.): Kautz Gyula emlékkötet: Halálának 100. és születésének 180. évfordulója alkalmából,

Széchenyi István Egyetem, Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, Győr.
103. – 110. oldal

- [9.] Lazányi, K. (2013) Mi áll a munkaerő-piaci kereslet és kínálat kiegyensúlyozatlanságának hátterében?: A közgazdászok helyzetének bemutatása. Munkaügyi Szemle 57:(3) pp. 50-62.
- [10.] Portfolio.hu (2010): Időzített bombán ül a magyar bankrendszer, 2010.05.14, <http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=133160>, letöltve: 2010.05.14.,
- [11.] Szigeti C. (2005): Környezeti adóbevételek az EU 15 és a V4 tagállamokban - AVA2 nemzetközi konferencia. Konferencia helye, ideje: Debrecen, Magyarország, 2005.04.07-2005.04.08. Debrecen: Debreceni Agrártudományi Egyetem
- [12.] Vigvári, A. (2009): Pénzügyi kockázatok az önkormányzati rendszerben, Tanulmány, Állami Számvevőszék Kutató Intézete, [www.asz.hu/ASZ/tanulmanyok.nsf/0/86EC9106F0A0319FC1257552002CA1D6/\\$File/t272.pdf](http://www.asz.hu/ASZ/tanulmanyok.nsf/0/86EC9106F0A0319FC1257552002CA1D6/$File/t272.pdf), letöltve: 2009.02.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században
Budapest, 2014.